پژوهش‌های تربیتی شماره ۳۰- بهار و تابستان ۹۴

تأثیر برنامه آموزش فلسفه به کودکان بر مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی

مسلم قبادیان[۱]

تاریخ دریافت: ۹۴/۷/۲۱ تاریخ ویرایش: ۹۴/۷/۲۱ تاریخ پذیرش: ۹۴/۸/۲۰

چکیده

هدف از انجام دادن این پژوهش، بررسی نقش برنامه آموزش فلسفه برای کودکان بر مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان پایهٔ پنجم مدارس ابتدایی شهر خرم آباد در سال تحصیلی۹۴-۱۳۹۳ است. این تحقیق، از نوع کاربردی است و شیوهٔ انجام گرفتن آن نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری تحقیق را کلیه دانش آموزان پایه پنجم مقطع ابتدایی شهر خرم آباد تشکیل داده است. در این پژوهش، بر اساس سه تحقیق مشابه، تعداد ۶۰ نفر به عنوان حجم نمونه اتنخاب شد، ۳۰ نفر در گروه گواه و ۳۰ نفر درگروه آزمایشی. این تعداد، به صورت تصادفی در هر یک از گروه‌ها قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌ها، از مقیاس مهارت‌های اجتماعی متسون بهره گرفته شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده، از آمار توصیفی و آمار استنباطی (تحلیل کواریانس) استفاده شد. نتایج حاصل از بررسی‌های آماری نشان داد که برنامه آموزش فلسفه، بر مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان کلاس پنجم تأثیر داشته است.

کلیدواژه‌ها: فلسفه برای کودکان، مهارت‌های اجتماعی، مدارس ابتدایی، خرم آباد.

مقدمه

انسان، از آغاز پیدایش خود و تا جایی که تاریخ مدون او نشان می‌دهد، زندگی را به صورت دسته جمعی و گروهی شروع کرده و ادامه داده است. انسانها به دلایل متعددی مانند ارضاء نیازهای فردی، اجتماعی، معنوی، و غیره، به صورت اجتماعی زندگی می‌کنند. به طور کلی، انسان، اجتماعی خلق شده است و بدون زندگی اجتماعی، قادر به ادامه حیات نیست. لازمه زندگی اجتماعی، اجتماعی شدن است. در متون روان‌شناسی، مفهوم مهارت‌های اجتماعی، به صورت‌های مختلف تعریف شده است. برای مثال، به

۱- (نویسنده مسئول) دکترای تخصصی فلسفه تعلیم و تربیت، استادیار و عضو هیت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خرم آباد.
mghobadiyan@yahoo.com

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

عقیده هالینگر (۱۹۸۷) مهارت‌های اجتماعی برای داشتن ارتباط مثبت با دیگران و پذیرش توسط آنان ضروری است. گرشام (۱۹۸۱) مهارت‌های اجتماعی را رفتارهایی می‌داند که احتمال دریافت تقویت را به حداکثر می‌رساند و احتمال تنبیه موکول به رفتارهای اجتماعی فرد را کاهش می‌دهد. از نظر او، مهارت‌های اجتماعی رفتارهایی است که در موقعیت‌های معین، پیامدهای اجتماعی مهم را پیش بینی می‌کند

مایکلسون و همکاران (۱۹۸۳) معتقدند که مهارت‌های اجتماعی، اساساً، از طریق یادگیری به دست می‌آید و شامل توانایی شروع ارتباط مناسب و موثر با دیگران و نیز ارائه پاسخ‌های مفید و شایسته است. آنان معتقدند که این مهارت‌ها، ماهیتی تعاملی دارند، مشتمل بر پاسخ‌های موثر و مناسب می باشند و انجام دادن آنها تحت تأثیر ویژگی‌ها و محیطی است که مهارت مورد نظر در آن بروز می‌کند. بنابراین، مهارت‌های اجتماعی، رفتارهای آموختنی هستند که بر روابط میان افراد تأثیر می‌گذارند. این مهارت‌ها، از رفتارهای مشخص و مشتمل بر توانایی شروع ارتباط، و ارائه پاسخ تشکیل شده است و احتمال دریافت تقویت اجتماعی را به بیشترین حد می‌رساند . دانش آموزانی که در حال ورود به هزاره سوم هستند، باید افرادی باشند که توانایی فکر کردن برای خودشان، خودآموزی، خود تعدیل کنندگی، خود جهت دهی و داوری مدلل را داشته باشند. آنان به منظور داشتن توانمندی در جهت برخورد منطقی با چالش‌ها و مسائل زندگی، به یادگیری مهارت‌هایی فراسوی محتوای دانش نیازمندند (جاویدی کلاته جعفر آبادی، ۱۳۸۵، ص ۲۴۵). نتایج پژوهش‌ها نشان داده است که کودکان و نوجوانان دارای مهارت‌های ارتباطی ضعیف، با احتمال کمتری از سوی همسالانشان مورد پذیرش واقع می شوند (هدایتی، ۱۳۸۹، ص ۱۲۶). با وجود اهمیت فراوان کسب مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان، متاسفانه، نظام آموزشی ما راهکارهای مناسب و موثری را برای بهبود تعاملات اجتماعی میان دانش آموزان و حتی دانش آموزان و اولیاء مدرسه ارائه نداده است .

لیپمن[1] استاد سابق دانشگاه کلمبیا، بنیان‌گذار مؤسسه پیشبرد فلسفه برای کودکان در دانشگاه مونتکلیر آمریکا بود. وی، از سال ۱۹۶۹ با طراحی و اجرای برنامه‌ای با عنوان

[1]. Lipman

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

"فلسفه برای کودکان[۲]" به شهرتی جهانی رسید. پیش از تـدوین برنامـه فلسـفه بـرای کودکان، فلسفه و تعلیم و تربیت به کلی از هم جدا و بیگانه تلقی می‌شد، اما لیپمن، بـر آن بود که الگویی جدید و مبتنی بر مهارت‌هـای تفکـر در تعلـیم و تربیـت ارائـه دهـد. الگویی که مفاهیم محوری و انسجام بخش آن در بعد فردی به صورت خردمنـدی و در بعد اجتماعی به صورت دموکراسی بروز کند. این الگو، علاوه بـر پـرورش مهـارت‌هـای تفکر نقّاد[۳] به پرورش تفکـر خـلاق[۴] و تفکـر مسـئولانه[۵] نیـز تأکیـد دارد (شـهرتاش و همکاران، ۱۳۸۳، ص ۳).

برنامه فلسفه برای کودکان، با ایجاد فرصت کاوشگری جذاب پیرامون موضوعاتی که ذهن کودک را درگیر خود ساخته، علاوه بر پرورش قدرت تفکر و تعمـق روی مسـائل، منجر به تفکر تاملی، تفکر مشارکتی، احسـاس کفایـت در تولیـد و پـرورش ایـده‌هـا و مسئولیت پذیری اخلاقی شده و مانع از احساس حقارت کودک می‌شود . از آنجایی کـه در این برنامه پرسشگری پایانی ندارد، برخلاف روشهای قدیمی، بر ارتباط بـین معلـم و دانش آموز تاکید می‌شود. ارتباطی که در آن معلم، ظرفیت‌های کودکان را بـرای افکـار خلاقانه و انتقادی تخمین می زند. (هـدایتی، ۱۳۸۹، ص ۱۲۷). مفهـوم اصـلی لیـپمن، تبدیل دانـش آمـوزان بـه کاوشـگرانی مـاهر و جـوان اسـت. مـراد از کاوشـگر بـودن، جستجوگری فعال، پرسشـگری مـداوم، هوشـیاری دایمـی بـرای مشـاهده ارتباطـات و اختلافات، آمادگی همیشگی برای مقایسه، مقابله و تحلیل فرضیه‌هـا، تجربـه مشـاهده، سنجش و امتحان اسـت. بنـابراین، در دیـدگاه لیـپمن، کـلاس درس بـه یـک جامعـه پژوهشگر، به منظور کاوش مشترک تبدیل می شود و کودکان با کـار گروهـی مهـارت تفکر منطقی خود را افزایش می دهند.

لیپمن در طراحی برنامه آموزش فلسفه به کودکان، هـدفهای متعـددی را دنبـال مـی کند. هدف عمده آن است که به کودکان کمک کند بیاموزند که چگونه فکر کنند، ولـی برخی دیگر از این اهداف، شامل بهبود توانایی تعقل، پرورش خلاقیـت، رشـد فـردی و میان فردی و پرورش درک اخلاقی است (قائدی، ۱۳۸۳، ص ۲۰). لیپمن معتقـد اسـت

2. Philosophy for Children
3. Critical Thinking
4. Creative Thinking
5. Caring Thinking

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

که تحقق این اهداف و فراگیری بسیاری از مهارت‌های ذکر شده و نیز ایجاد تمایل برای استفاده از این مهارت‌ها از طریق زبان و با ایجاد یک «اجتماع پژوهشی[6]» امکان پذیر است (مرعشی، ۱۳۸۵، ص ۳۰۷) . فلسفه، برای کودکان در ایجاد برخی از مهارت‌ها فایده هایی دارد. فلسفه، گفتگویی است با خود، با دیگران، با متن کتابها و نوشته‌های فلسفی و تصاویر دیداری. این گفتگوها موجب می‌شود که مفاهیم موجود در کتابها توسط کودکان، درونی شوند و به این ترتیب، باورهای خود را بهبود بخشند (مورهوس، ۱۹۹۳، به نقل از صمدی و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۵۳۹).

از سوی دیگر، شکل داستانی کتابها در برنامه فلسفه برای کودکان و ارتباطی که میان دانش‌آموزان با مباحث کتاب از یک سو و با دیگر افراد کلاس از سوی دیگر بر قرار می‌شود، کمک می‌کند تا دانش‌آموزان، ارزش‌ها، علایق و باورهای خود را بهبود بخشند. بنابراین، از طریق گفتگوی فلسفی میان دانش‌آموزان، بینش بین فردی دانش‌آموزان تقویت شده و تربیت اجتماعی میسر می‌گردد . در این برنامه، تاکید بر کار گروهی، بیان داستان و تمرین وقایع زندگی است. در این برنامه، دانش‌آموزان می‌آموزند به عقاید همسالان خود احترام بگذارند، تجربیاتشان را در تبادل نظر با یکدیگر بسازند و با اعتماد به نفس، دیدگاه‌ها و عقاید خود را بیان کنند. در این جریان، آنان احساس امنیت و مورد توجه قرار گرفتن می‌کنند.

به این ترتیب، فلسفه برای کودکان روشی است برای کمک به کودکان تا به عنوان یک شهروند در جامعه زندگی کنند و مهارت‌های یک شهروند خوب بودن را بیاموزند. برخی از مهارت‌های خاص که بدین طریق در کودک پرورش می‌یابد، عبارت است از: مهارت‌های شناختی، ارزیابی استدلالها و روابط علی، کشف و تحلیل مفاهیم، نتیجه گیری و استنباط، شناسایی پیش فرض‌ها و حدس‌های زیربنایی، قدرت افتراق، کشف ارتباطات، شناسایی توهمات و اشتباهات، آزمون تعمیمها، صورت‌بندی سؤالات، روشن‌سازی ایده‌ها، ساخت استدلال‌ها، بازشناسی کاربردهای تئوری و عملی، یافتن مثالها و مثالهای نقض، پیدا کردن شباهت‌ها و تضادها، دیدن دور نمای هر مسئله، صورت‌بندی و آزمون معیارها، منسجم و راسخ بودن، خوداصلاحی، مهارت‌های

[6]. Community of Inquiery

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

همکاری، گوش کردن به دیگران، تفکر باز و روشن داشتن، نقد نظرات دیگـران همـراه با احترام، اطمینان در ابراز خود، شادمانی از انتقاد و شادمانی در پذیرش و پاسخ به انتقاد (شارپ و لیپمن، به نقل از ناجی، ۱۳۸۹، ص ۹۳).

در نهایت، طبق تحقیقات مختلف، برآیند شرکت در این برنامه و پرورش مهارت‌های فوق، بهبود ویژگی‌هایی همچون مهـارت تفکـر سـطح بـالا، تفکـر مسـتقل، انگیـزه و هیجان، افزایش درک مطالب، موفقیت بیشتر در علوم و ریاضی، افـزایش مهـارت‌هـای همکاری، بهبود ارتباط با همکلاسی‌ها و والدین، رشد شخصی و اعتماد به نفس خواهـد بود (کوتا[7]، ۲۰۰۲، به نقـل از هـدایتی،۱۳۹۰، ص ۱۳). کودکـان، در اجتمـاع پژوهشـی آمادگی و گرایش به همکاری با سایرین، تشریک مساعی و تعاون را می‌آموزنـد. چنـین اجتماعی، همدلی و احترام به دیگران را در آنان پرورش می‌دهد و به پـرورش باورهـای دموکراتیک در جامعه منجر می‌شود. لیپمن به پیروی از دیویی، دموکراسـی را شـکلی از حکومت نمی‌بیند، بلکه آن را شکلی از تسلط بـر نفـس و یـک روش زنـدگی مـی‌دانـد (شریعتمداری، ۱۳۷۷، ص ۷۷).

روش

این تحقیق، از نوع کاربردی است و شیوۀ انجام آن نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری این تحقیق را کلیه دانش آمـوزان پایـه پنجم مدارس ابتدایی شهر خرم آباد تشکیل داده است. برای انتخاب نمونـه (بـر اسـاس سه تحقیق مشابه)، ۶۰ نفر به عنوان نمونه با روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای خوشـه‌ای انتخاب شدند (۳۰ نفر گروه شاهد و۳۰ نفر گروه تجربی) و بـه صـورت تصـادفی در هـر یک از گروهها قرار گرفتند. ابزار به کار رفته در پژوهش حاضـر عبـارت بـود از مقیـاس سنجش مهارت‌های اجتماعی ماتسون (فرم کودکان) که توسط ماتسـون و همکـاران در سال ۱۹۸۳ برای سنجش مهارت‌های اجتماعی افراد ۴ تا ۱۸ ساله تدوین گردیده اسـت. پایایی این آزمون با استفاده از ضرایب آلفای کرونباخ و تنصیف (دو نیمه کـردن)، بـرای دختران به ترتیب ۰/۸۵ و ۰/۸۶ و بـرای پسـران ۰/۸۷ و ۰/۸۵ بـوده اسـت (یوسـفی و

[7]. Cotta

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

همکاران، ۱۳۸۱، ص ۱۵). این مقیاس، از روایی قابل قبولی برخوردار است (ماتسون و اولندایک، ۱۹۸۸؛ به نقل از یوسفی و همکاران، ۱۳۸۱).

برای اجرای کار، ابتدا با استفاده از مقیاس مهارت‌های اجتماعی ماتسون، آزمون مقدماتی برای هر دو گروه آزمایش و گواه انجام شد. سپس، دانش آموزان گروه آزمایش، در ۱۲ جلسهٔ هفتگی «فلسفه برای کودکان» شرکت کردند. هر جلسه، به مدت ۱/۵ساعت تشکیل شد. از داستانهای فکری (۲ و ۱) تالیف فیلیپ کم، ترجمه شهرتاش و رشتچی استفاده شد. هر یک از داستان‌ها، ناظر به یک یا چند مفهوم فلسفی از قبیل دوستی، احترام، و خشم بوده وپرسشگری را در دانش آموزان ایجاد می‌کند. جلسه مقدماتی، به معرفی برنامهٔ آموزش فلسفه به کودکان و توضیح اهداف آن اختصاص یافت، سپس، برای آشنایی بیشتر دانش آموزان با روش اجرای این برنامه، تمرین‌هایی به آنان ارائه شد. در تمام جلسات، با استفاده از اجتماع پژوهشی موضوعاتی تحت عنوان «طرح بحث» مطرح شد؛ به این ترتیب که ابتدا قسمتی از داستان فلسفی توسط دانش آموزان خوانده شد و سپس از آنان خواسته شد که سئوالات خود را در مورد داستان بیان کنند. سؤالات هر یک از دانش آموزان به همراه اسم آنان روی تابلوی نوشته شد. بعد از این مرحله، دانش آموزان با ارائه دلیل و مدرک، در مورد سؤالات خود صحبت کردند. بدین ترتیب، در بین دانش آموزان بحث و گفتگویی صورت گرفت که اساس آن، روش اجتماع پژوهشی بود. بعد از اتمام دوازده جلسه، آزمون نهایی برای هر دو گروه اجرا شد و تفاوت نمرات دو گروه مورد بررسی قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده های گرد آوری شده، از آمار توصیفی و آمار استنباطی (تحلیل کوواریانس) استفاده شد.

سوالات پژوهش

۱- آیا برنامه فلسفه برای کودکان، بر رشد مهارت‌های اجتماعی مناسب در دانش آموزان تأثیر دارد؟

۲- آیا برنامه فلسفه برای کودکان، بر کاهش جسارت‌های نامناسب در دانش آموزان تأثیر دارد؟

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

یافته‌ها

جدول شماره ۱، میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره مربوط به مهارت‌های اجتماعی مناسب گروه آزمایش و کنترل را در پیش آزمون و پس آزمون نشان می دهد.

جدول شماره ۲، میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره مربوط به جسارت‌های نا مناسب گروه آزمایش و کنترل را در پیش آزمون و پس آزمون نشان می دهد.

نتایج مربوط به فرضیه اصلی تحقیق

فرضیه اول: برنامه فلسفه برای کودکان بر رشد مهارت‌های اجتماعی مناسب در دانش آموزان تاثیر دارد.

همانطورکه در جدول شماره ۳ مشاهده می شود، پس از کنترل اثر پیش آزمون، بین میزان مهارت‌های اجتماعی مناسب آزمودنیهای گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی دار وجود دارد (f=۱۵۳/۵۶ ،p< ۰/۰۰۱) بنابراین، فرضیه تحقیق تایید می گردد. با توجه به میانگین‌های دو گروه در پس آزمون، چون نمره گروه آزمایش در پس آزمون افزایش معنی‌داری داشته است، می توان گفت آموزش برنامه فلسفه برای کودکان، منجر به افزایش مهارت‌های اجتماعی مناسب گروه آزمایش شده است. محاسبه اندازه اثر، تقریبا تأثیر ۳۰ درصدی را نشان می دهد.

جدول ۱- یافته های توصیفی مربوط به پیش آزمون و پس آزمون مهارت‌های اجتماعی مناسب گروه آزمایش و کنترل

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
پیش آزمون آزمایش	۲۵/۸۳	۴/۳۶	۱۸	۳۲
پس آزمون آزمایش	۴۴/۴۳	۹/۲۰	۲۵	۵۸
پیش آزمون کنترل	۲۵/۸۳	۴/۰۱	۲۰	۳۲
پس آزمون کنترل	۲۶/۷۳	۴/۲۹	۱۹	۳۵

جدول ۲- یافته های توصیفی مربوط به پیش آزمون و پس آزمون جسارت‌های نا مناسب گروه آزمایش و کنترل

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
پیش آزمون آزمایش	۲۸/۳۷	۴/۱۴	۱۹	۳۶
پس آزمون آزمایش	۱۹/۰۷	۲/۶۱	۱۳	۲۴
پیش آزمون کنترل	۲۸/۸۳	۵/۶۷	۱۹	۳۹
پس آزمون کنترل	۲۸/۷۷	۵/۴۲	۲۰	۳۸

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

جدول ۳- نتایج تحلیل کواریانس یک‌راهه (آنکوا) مقایسه پس آزمون مهارت‌های اجتماعی مناسب گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	f	p	اندازه اثر
پیش آزمون	۱۲۴۴/۹۲	۱	۱۲۴۴/۹۲	۴۰/۶۸	۰/۰۹	۰/۴۱۶
گروه	۴۶۹۹/۳۵	۱	۴۶۹۹/۳۵	۱۵۳/۵۶	۰/۰۰۱	۰/۷۲۹
خطا	۱۷۴۴/۳۲	۵۷	۳۰/۶۰			
کل	۸۳۶۵۹/۰	۶۰	–			

جدول ۴- نتایج تحلیل کواریانس یک‌راهه (آنکوا) مقایسه پس آزمون جسارت‌های نامناسب گروه‌های آزمایش و گواه با کنترل پیش آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	f	p	اندازه اثر
پیش آزمون	۶۶۹/۴۱	۱	۶۶۹/۴۱	۱۰۰/۴۶	۰/۰۹	۰/۶۳۸
گروه	۱۳۱۶/۹۳	۱	۱۳۱۶/۹۳	۱۹۷/۶۳	۰/۰۰۱	۰/۷۷۶
خطا	۳۷۹/۸۲	۵۷	۶/۶۶			
کل	۳۶۷۸۱/۰	۶۰	–			

فرضیه دوم: برنامه فلسفه برای کودکان، بر کاهش جسارت‌های نامناسب در دانش‌آموزان تأثیر دارد.

همانطور که در جدول شماره ۴ مشاهده می شود، پس از کنترل اثر پیش آزمون بین میزان جسارت های نامناسب آزمودنیهای گروه آزمایش و کنترل، تفاوت معنی دار وجود دارد ($f=۱۹۷/۶۳$، $p< ۰/۰۰۱$). بنا بر این، فرضیه تحقیق تایید می گردد. با توجه به میانگین‌های دو گروه در پس آزمون چون نمره گروه آزمایش در پس آزمون کاهش معنی‌داری داشته است، می توان گفت آموزش برنامه فلسفه برای کودکان، منجر به کاهش جسارت‌های نامناسب گروه آزمایش شده است. محاسبه اندازه اثر تقریبا تأثیر ۱۰ درصدی را نشان می دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

در برنامه فلسفه برای کودکان، مهارت‌های مختلفی مانند استدلال کردن، مفهوم‌سازی، پژوهش، گفتگو و تبادل نظر، مهارت عاطفی و اجتماعی یاد گرفته می

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

شود .کودکانی که در بحثها و پژوهش گروهی شرکت می‌کنند، غالبا لذت ذهنی و عاطفی و اجتماعی‌ای را تجربه می کنند که با تجربه مصرف کنندگی رسانه‌ها بسیار متفاوت است (ناجی، ۱۳۸۹، ص ۱۱۳). نتایج حاصل از اجرای این برنامه در پژوهش صورت گرفته نیز نشان می دهد که، اجرای این برنامه در رشد مهارت‌های اجتماعی مناسب، از قبیل ارتباط دیداری با دیگران، مودب بودن، به‌کار بردن نام دیگران و اشتیاق به داشتن تعامل با دیگران تأثیر بسیار مثبتی را بر جای گذاشته است. همچنین، اجرای این برنامه توانسته است در کاهش جسارت‌های نامناسب، از قبیل دروغ گفتن، کتک کاری، خرده گرفتن بر دیگران، و ایجاد صداهای ناهنجار و ناراحت کننده در دانش آموزان، تأثیر بگذارد. این مهم، در تحقیقات دیگری نیز تأئید شده است.

مهتا و وایتبرید (۲۰۰۵) معتقدند که برنامهٔ آموزش فلسفه برای کودکان، تأثیری مثبت بر ایجاد روابط اجتماعی و عاطفی کودکان داشته و باعث پیشرفت آنان در زمینهٔ رفتارهای اخلاقی مقبول در اجتماع گردیده است. تاپینگ[8] (۲۰۰۳، ص ۳۴) اذعان می دارد که اجرای این برنامه، به کودکان کمک می کند تا به امتیازات ویژه‌ای از قبیل بهبود مهارت‌های ارتباطی و مشارکت در رفتارهای اجتماعی طی یک دوره شش ماهه در جلسات هفتگی دست یابند. از این طریق، می توان مهارت‌های اجتماعی، شناختی، کلامی و ارتباطی کودک را رشد داد.

ساختارهای اجتماعی، گسترش روزافزون دارند. به علاوه، در خصوص نقش آدمیان در دنیای جدید، دیدگاه‌های متعددی وجود دارد. بنابراین، به تربیت و آماده سازی افراد برای جامعهٔ در حال رشد، نیاز است. آموزش صحیح، پرورش قدرت استدلال و قضاوت، و همچنین، توانایی مواجهه با مسائل و نحوه تعاملات مناسب با افراد جهت برآورده شدن نیازها، از الزامات مهم روز است. از این طریق، فرد می تواند مسیر صحیح را از ناصحیح باز شناسد. هدف تعلیم و تربیت، آگاه کردن افراد از مسئله های موجود در جامعه و تضاد عقاید و ایجاد روش های مناسب برای مواجهه با این مسائل است. هدف مورد نظر در برنامه درسی فلسفه برای کودکان، این است که دانش‌آموزان به انسان‌هایی متفکر، انعطاف‌پذیر، منطقی، مؤثر و فیلسوف تبدیل شوند (فیشر، ۱۳۸۵، ص

[8]. Topping

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

۲۶۸). همچنین، دانش آموزان در این برنامه، توانایی بازشناسی عقاید صحیح از ناصحیح را می یابند و در این راستا، استدلال و دلایل مناسبی را به کـار مـی گیرنـد (ضـرغامی، ۱۳۸۷، ص ۱۳). لذا، پیشنهاد می‌شود این برنامه در سطح مدارس مورد توجه قرارگرفتـه و اجرا گردد. به علاوه، مربیان، در بیان مطالب و موضوعات درسی، دانش آمـوزان را بـه فکرکردن وا دارند، تا آنان، نقش محوری را در مسـائل درسـی و زنـدگی اجتمـاعی ایفـا نمایند. همچنین، مدارس، از طریق برگزاری جلسات انجمن اولیا و مربیان، والـدین را در جهت ارتقاء سطح فکری و استفاده از ظرفیت فکری فرزندانشان در امور مختلف زندگی، یاری و راهنمایی نمایند.

منابع

۱. جاویدی کلاته جعفرآبادی، ط .(۱۳۸۵). فلسفه بـرای کودکـان: چشـم انـدازی نظـری و بررسـی تجربی ، مجموعه مقالات ششمین همایش انجمن مطالعات برنامه درسی، دانشگاه شیراز، ۲۶۱-۲۴۴.

۲. شهرتاش، ف. و همکاران .(۱۳۸۳). معرفی برنامه درسی فلسفه برای کودکان، متن قرائـت شـده در کمیسیون فلسفه برای کودکان در همایش جهانی حکمت ملاصدرا.

۳. شریعتمداری، ع .(۱۳۷۷). اصول و فلسفه تعلیم و تربیت. تهران: انتشارات امیرکبیر.

۴. صمدی، پ.، قائدی، ی.، و رمضانی، م .(۱۳۹۰). بررسی تطبیقی برنامه درسی فلسفه در پایه سوم دبیرستان و پیش‌دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران با برنامـه فلسـفه بـرای کودکـان در پایـه ۱۲و۱۱، فصلنامه تعلیم و تربیت، ۲، ۸۲-۵۷.

۵. ضرغامی، س .(۱۳۸۷). بررسی مقایسه‌ای آموزش فلسفه ومنطقه به روش‌های ادغامی وتفکیکـی در دوره متوسطه نظری. وزارت آموزش و پرورش: سازمان پژوهش و نوسازی آموزشی.

۶. فیشر، ر .(۱۳۸۵). آموزش تفکر به کودکان. ترجمه مسعود صفایی مقدم وافسانه نجاریـان، اهـواز: انتشارات رسش.

۷. قائدی، ی. (۱۳۸۳). آموزش فلسفه به کودکان، بررسی مبانی نظری. تهران: انتشارات دواوین.

۸. مرعشی، س. م .(۱۳۸۵). آموزش فلسفه به کودکان: پژوهشی در زمینه آموزش تفکر،کنگره ملی علوم انسانی؛ راهبردهایی برای ارتقاء علوم انسانی کشور، ۳۲۹-۳۰۱.

۹. ناجی، س .(۱۳۸۹). کندوکاو فلسفی برای کودکان و نوجوانان، جلد اول، تهران: پژوهشگاه علـوم

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

انسانی و مطالعات فرهنگی.

۱۰. هدایتی، م .(۱۳۸۹).کودکان متفکر، روابط میان فردی موثر. فصلنامه علمی تخصصی تفکر و کودک پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی کشور، ۱، ۱۴۵-۱۲۵.

۱۱. هدایتی، م .(۱۳۹۰). مبانی برنامه فلسفه برای کودکان ، دوره تربیت مربی فلسفه برای کودکان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

۱۲. یوسفی، ف. و همکاران .(۱۳۸۱). بررسی پایایی و روایی مقیاس سنجش مهارت‌های اجتماعی متسون و مقایسه عملکرد دختران و پسران دبیرستانی در این مقیاس، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره هیجدهم، شماره دوم.

13. Gresham, F. M. (1981). Social skills training with handicapped children: A review. Review of Educational Research, 51, 139-176.

14. Hollinger, J. D. (1987). Social skills for behaviorally disordered children as preparation for mainstreaming. Remedial and Special Education, 8, 17-27.

15. Mehta, S., & Whitebeard, D. (2005). Philosophy for children and moral development in the India context: Cambridge University, 21, 2-12.

16. Mickelson-L., Sugai, D. P., Wood, R. P., & Kazdin, A. E. (1983). Social skills assessment and training with children: An empirically based handbook. New York: Plenum Press.

17. Topping , K. J. (2003). Developing thinking skills with peers, parents and volunteers: Thinking classroom. Thinking Classroom Journal, 4, 27-36.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]

The Effect of Teaching Philosophy to Children on the Social Skills of the Fifth Grade Elementary School Students

Moslem Ghobadiyan, (Corresponding author) Assistant Professor, Islamic Azad University of Khorramabad. mghobadiyan@yahoo.com

Abstract

The aim of this study was to investigate the effectiveness of philosophy for children on the fifth grade elementary school students' social skills in Khorramabad, in the academic year of 1393-1394 (2015-16). This research is applied and its method is quasi-experimental with the pre-test and post-test with a control group design. The population of the study included all students in fifth grade elementary school in Khorramabad. In this study, based on three similar studies, the selected sample was 60, 30 in the experimental group, and 30 in the control group, the students in each group were randomly selected. To collect data, the Mattson's scale of social skills was used. To analyze the collected data, descriptive and inferential statistics (analysis of covariance) were used. The results of the statistical analysis showed that teaching philosophy had an effect on the students' social skills. Therefore, it is recommended that the program be implemented at the school level.

Keywords: Philosophy for children, Social skills, Primary schools, Khorramabad.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

[DOI: 10.52547/erj.2.30.8]